

PRZEDMIEŚCIE (70) *sb m*

Pierwsze i drugie e jasne, końcowe pochylone.

sg N przedmieście (8); -é (1), -(e) (7). \diamond *G* przedmieścią (9); -å (7), -(a) (2). \diamond *A* przedmieście (16); -é (2), -(e) (14). \diamond *I* przedmieści(e)m (1), [przedmieścim]. \diamond *L* przedmieściu (26). \diamond *pl N* przedmieścią (1). \diamond *A* przedmieścią (5). \diamond *I* przedmieściami (1); -ami (1), [-åmi]. \diamond *L* przedmieściach (3); -ach (1) *Leop*, -åch (1) *PowodPr*, -(a)ch (1).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI w. (dwa z niżej notowanych przykładów).

1. *Obszar wokół miasta, w ówczesnej Polsce i Europie uzależniony od niego prawnie i gospodarczo; suburbanum Miech, Vulg, PolAnt, Mącz; suburbium Murm, Miech, Mącz, Calep; praeurbium Mymer¹, BartBydg (66) : Až iedeⁿ dobri drug lékárz s przedmieściå/ ijmieniem Nędza/ pocżnie przy niym [młodzieńcu] vřtawicżnie byćz/ goiåcz mu rany ForCnR D2; Murm 27; Preurbium. Vordřtadt. Przedmieřcie. Mymer¹ 12v; BartBydg 123; MiechGlab 55; LibMal 1546/112v; A pieć [!] tyřięcy [řokci] ktore zbywåiå w řyřokóři przez dwådzieřcia y pieć [!] tyřięcy/ pořpolite będa miåřtu ku mieřřkåniu/ y nå przedmieřcia Leop Ez 48/15; gdy ři Fråncuzowie z Germany przyciågnęřli do Rzymå/ oblegli y zápalili przedmieřcie. BielKron 122; [Bajazet] Okořo Konřtånthynopolå przedmieřcie/ polå/ winnice/ ogrody rořkofřzne popaliř BielKron 240; W mieřcie řå dwie wielkie drodze od zamku åž do kłåřtorå/ kåmieřmi kwådratowemi pořożone. Ieřt przedmieřcie nå zachod puřmile nå dłużå. BielKron 277v, 107v, 238, 316, 396v; Suburbana, Przedmieřcie przed řåmyim miåřtem leżåce. Mącz 508b, 508b; [řw. Chryzostom do Cesarza:] A tåk tobie przyřtoi/ åbo ich [arian] do iednoři kořcielney przywieřć: åbo ie z miåřtå [Konřtånynopola] wygnåć. Tym wzruřzony Ceřarz/ zwołåwřzy řtåřřzych ich/ å vpor zrozumiåwřzy: wygnåř wřzytki nå przedmieřcie. SkarŻyw 87; Miřtrz řåm/ dwoie przedmieřcie/ iedno nå gorze/ drugie wdole pod zamkiem Iunigedå řpaliř. StryjKron 305, 306, 308, 320 [2 r.]; WerGoř 223; Calep 1023b; chceř abym ři Dař siořtrę řwå w małżeņřtwo. Weřela nieřpråwiwřzy, nie dawřzy wypråwy řłuřřney; nie odliczywřzy nå koniec pořågu. Nieprzyřtoyna to ieřt rzecz. [...] wiedz o tym, że ia tobie siořtry Niedam zá praczkę, ålbo zá Nåřtkę z przedmieřcia. CiekPotr 54; Tych luřři prořnuiåcych/ to cudze nieřzcżęřcie/ Każe pråwo wywodřić w pole zá przedmieřcie. KlonWor 37; [řłowo Hywreřřkie Migrařzim inny przedmieřciami řłumåcżå/ åle nie wř: Bo przedmieřcie/ řå domy przed miåřtem ålbo řådřzey miåřto nie obmurowåne przed miåřtem obronnym/ zář Migrařzim plåć [!] gořy okořo miåřtå/ dla påřtwy bydřu zořtawiony BudBib I 223b marg (Linde)].*

W pořåczeniu z nazwå przedmieřcia (7): Tenże Iwo řzpytal S. Duchå nå Prådniku [...] zbudowåř [...] do kthorego przywiodř bråřthy Rycerřkie gořcinne z řåxiey [...] / å dař do niego przedmieřcie Krowodrżå y oboy Wronin/ y dzieřięcin niemåřo z biřkubřřtwå. BielKron 359v; Bieř rychřo nå gořćiniec prořto nå przedmieřcie Kråkowřkie CiekPotr 83, 33. Cf »na przedmieřciu«.

W pořåczeniu z nazwå miasta lub przymiotnikiem od tej nazwy [w tym: ai (5), G sb (1)] (6): Wijechawřzy toż kxiåżę z przedmieřcia Legniczkiego/ wořřko ono wřzytko na cżtyřzy huphy rozřzykowåř. MiechGlab 9; Pierz idzie řtåmřåd z przedmieřcia Kålektutu. BielKron 268v, 367; StryjKron 717; [řluzebnyk zyemřky Mykolay rathay z przedmieřcza byecřskyego zeznal yz [...] ZapKrakBieç 1543 9/243]. Cf »na przedmieřciu«.

W przeciwstawieniu: »miasto ... przedmieście« (5): Rokazał też Pan Bog/ áby Lewitom dano miał ku mieŝkaniu czterdzyeŝci y oŝm/ áby w mieŝciech mieŝkali/ á przedmieŝcia dla dobytká záchowác. *BielKron* 43v, 249; *SarnStat* 1274; Wzgárdzilić ci ludzie [*arianie*] ŝwiátem: zacnych ŝtanow y máiętnoŝci wielkich odŝtápiwŝy/ obráli Fáryzeyŝkie Apoftoltwo: Przenieŝli ŝie z koŝciołow do ogrodow: z zamkow/ pálacow/ y dworow/ do fádow ábo kuczek: z miał ná przedmieŝcia: z tłuŝtych gruntow ná pialki *PowodPr* 36. *Cf* »na przedmieŝciu«.

W charakterystycznych połączeniach: przedmieŝcie oblec, oŝieŝć, spalić ((po)palić, zapalić) (7), zburzyć; przedmieŝcia bronić.

Zwrot: »mieszkać po przedmieŝciach; mieszkanie, mieszkający na przedmieŝciu« [*szyk zmienny*] (1;1:1): Alie y z ŝynow Aaronowych ktorzy mieŝkali po polach/ y po przedmieŝciách miał ŝwoich [*per agros et suburbana urbium*] iuż byly náznáczeni mężowie ktorzyby oddzieliáli dziáły wŝŝyŝtkiey płci męŝkiey/ z kápłánow y Lewitow. *Leop* 2.Par 31/19; *BielKron* 249; Item Przedmieŝczanie ná przedmieŝciu mieŝkaiący máia ŝie ŝkłádác [*na podwodę*] *SarnStat* 972.

Wyrażenie: »przedmieŝcia miast, miesckie« = *suburbana urbium Vulg, PolAnt; suburbana civitatis Vulg* (2:1): A będą przedmieŝcia mieŝckie/ ná pułnocy dwieŝcie y pięćdzieŝiát/ ná południe dwieŝcie y pięćdzieŝiát/ ná wŝchod flońcá/ dwieŝcie y pięćdzieŝiát/ á do morzá dwieŝcie y pięćdzieŝiát tyŝięcy. *Leop Ez* 48/17, 2.Par 31/19; *BibRadz Ios* 14/4.

Szereg: »(ani, jako) miasto ani (tak, [abo]) przedmieŝcie; miasto (i) z przedmieŝci(e)m« = *urbes et suburbana PolAnt* (2;1): Bo było ŝynow Iozefowych dwoie pokolenie/ Mánáŝŝe y Efráim/ áni dáli dźiálu Lewitom w ŝiemi/ oprócz miał ku mieŝkaniu y z przedmieŝciami ich/ dla bydł y dla trzod ich. *BibRadz Ios* 14/4; [Iozue Krol Izraélŝki Ták był w ŝwym dárze obfity Iż dárował ná Leuithy Oŝm miał y ktemu czterdźieŝci A káźde miałto z przedmieŝcim *KorcZRoZm* H2v]. *Cf* »na przedmieŝciu«. [*Ponadto w przeciwstawieniu 6 r.*]

Wyrażenia przyimkowe: »na przedmieŝciu« (25): *LibLeg* 11/89v; Item [*Stanisław z Głuchowa*] czlowyekowy yednemv ŝykyerá zwozą ŝyall thu na przedmyeŝczyv przed 15 nyedzyel *LibMal* 1543/75, 1545/104, 1552/169v; *RejWiz* 38; Bacząc to Dawid złękl ŝie/ y niechciał dopuŝcić do ŝiebie/ Arki złożyć/ ále iá złożyć kazał ná przedmieŝciu do iednego Lewity Obethedom Geleyŝkiego *BielKron* 70; Thátárowie po wygráney bitwie przyŝli do Kráková [...]/ popalili wŝytko okrom koŝciołá S. Andrzejá ktory był ieŝcže ná przedmieŝciu *BielKron* 360v; Koŝcioł ná Zamku preczyŝtey murowány/ inŝe z drzewá/ ná przedmieŝciu [*Smoleńŝka*] Kłáŝtorow doŝyć ŝpuŝtoŝáły. *BielKron* 431v, 372, 417; Podobá ŝię tedy nam niektórych ludzi ten zwyczay/ yżeby dźiátki ŝwoie álbo na przedmieŝciach/ álbo kędykolwiek indźie v przyrodzonych/ álbo dobrych przyaćioł wychowywali *KwiatKŝiż* Ev; *WerGoŝc* 223, 224; ŝLáchtá w mieŝcie by ŝpołu obecnie mieŝkálá/ Wŝyŝtki mieyŝckie porządki fámá opatrzáłá. Krámarz/ ŝzynkarz/ rzemieŝnik/ ná przedmieŝciu robił/ Czým kto może nalepiey w żywnoŝci ŝie fobił. *BielSjem* 20. *Cf* »mieszkanie na przedmieŝciu«.

~ *W połączeniu z nazwą przedmieŝcia* (4): Item thu wpoznanyv na przedmyáŝczyu za swyathym Marczinem, koŝfulká nyewyáczyá ŝplothv zyall za yednym domem. *LibMal* 1545/94v; Iŝch myáŝchkaýacz v Malifŝky na przedmyeŝczyu v Wronyeczkiey bramy vkradla yey zloza wnoczi o ŝyodmey godzinye dwa worky pyenyedzi *LibMal* 1551/164v, 1554/187; Náđ tho [*w Augsburgu*]

Fokárowie ludziem niedoftátnim látá Bożego 1516. więcey niżli što domow by iákíe miáfteczko zbudowáli/ nádáli/ íwym nakładem ná przedmieściu świętego Iákubá. *BielKron* 288.

W połączeniu z przymiotnikiem od nazwy miasta (2): *LibMal* 1551/163; Pierz roście ná przedmieściu Kálekuckim *BielKron* 454v; [daliśmy i dopuścili przywilejem naszym, aby było wolno Żydom miasta naszego Ploczka cmyntarz na przedmieściu ploczkim [...] mieć *DokumPlock* 1570 nr 688].

W przeciwstawieniu: »w mieście ... na przedmieściu« (1): Tegoż czáfu Senat Argentińki wftáwił/ áby od te⁸⁰ czáfu niechowano zmarłych ludzi w mieście/ y dla tego kilka plácow ogrodzono ná przedmieściu. *BielKron* 205.

Szereg: »(ani, jako) w mieście ani (tak, [abo]) na przedmieściu« (2): Aby żaden nie śmiał od siódméy do dziewiętéy godziny ná pułzegárzu/ do Wárlzáwy ná moft wiéždźać/ áni w vlicach/ w mieście/ áni ná przedmieściu zácieśniać/ zwłáczá wozmi *SarnStat* 17, 16; [yeflyzeby chtory fzných wthym byl dwiema fzfíadkoma wyary godnymy wmyełcie abo na przedmiefczyu, Na wífzy abo na polu yednym fzfíadkiem prziwiedzion y przełzfíaczon, thedy thakowy zawiath Sta zlotich dzierzawczy Cołczyenyskyemu na on czálf bendunczemu przepada. *ZapWpolKość* 1547 1/77]. [Ponadto w przeciwstawieniu 1 r.] ~

»po przedmieściach« (2): Przetoż [*Ezdrasz*] w Mieście nápráwiwfy w tym rząd/ opátrzył y brany mieyfkie/ áby Pogánftwo o świętách niewiedzące [...] nieśmiało potrzeb przewozić. A gdy potym po przedmieściach chćieli przedawác/ y lud Boży od nabożeńftwá odrywác/ Ezdrás odftórfzył ich ftrzelbą *PowodPr* 52. Cf »mieszkać po przedmieściach«.

Przen: *W antropomorfizowanym opisie gry w szachy (1)* : Słyfałby tám byl lámenty niewiełcie/ Kiedy niefiono ciáła na przedmiełcie. *KochSz* B4v.

2. Prawdopodobnie: Niezabudowany ze względów militarnych teren wokół zamku (1) :

Wyrażenie przyimkowe: »na przedmieściu« (1): A ták rułzył fie [*król Zygmunt*] od Orłzey ku Smoleńku/ á thám fie pod zamkiem położyli ná przedmieściu. *BielKron* 406.

3. *Pas ziemi wolnej wokół świątyni Jahwe w Jerozolimie, oddzielający obiekt sakralny od miasta kapłanów i mający ustrzec świątynię przed możliwością profanacji (2)* : Z tąd oddzielony będzie plác ná święte mieyfce/ pięć fet lafk thám y lám ná cztery ftrony włzędy w okrąg/ á pięćdziefiát łokci plác przedmiełcia [*suburbanum*] włzędy w około. *BibRadz Ez* 45/2.

Wyrażenie przyimkowe: »na przedmieściu« (1): Odrzućil też [*król Jozyjah*] konie/ ktore byli dáli Słóncowi krolowie Iehudfcy/ od wchodu domu Iehowy/ do komory Nethan-melechá ochmiłtrzá/ ktora ná przedmieściu [*in suburbanis*]/ á wozy słóncowe fpalił ogniem. *BudBib* 4.Reg 23/11.

4. *W tłumaczeniu grec. propolis: Zasklepienie wlotu ula, wykonane z kitu pszczelego (1)* : Propolis, Latine quasi Suburbanum, Przedmieście yeft nieyákíe pfczelne z wosku álbo z wiázy budowanie/ które pfczoły przed dżiurą vlową czinią. *Mqcz* 326d.